

ANALIZA RANOG NAPUŠTANJA SREDNJEG STRUČNOG OBRAZOVANJA U ŠKOLSKOJ 2023/24. GODINI

JU CENTAR ZA STRUČNO
OBRAZOVANJE

ANALIZA RANOG NAPUŠTANJA SREDNJEG STRUČNOG OBRAZOVANJA U ŠKOLSKOJ 2023/24. GODINI

JU CENTAR ZA STRUČNO
OBRAZOVANJE

Centar za stručno obrazovanje u kontinuitetu sprovodi praćenje i analizu podataka o ranom napuštanju srednjeg stručnog obrazovanja. Analiza je usmjerena na praćenje stope i razloga zbog kojih učenici napuštaju redovno školovanje. Ovaj pristup ima za cilj prevenciju rasta ranog napuštanja školovanja, s obzirom da su dosadašnji rezultati upućivali na to da je stopa napuštanja niska u odnosu na zemlje EU i preporuke Evropske strategije 2020.

Podaci za 2023/24. školsku godinu su dobijeni iz MEIS-a i prikazani su u Tabeli 1.

Tabela 1.

RAZLOG NAPUŠTANJA ŠKOLE	BROJ UČENIKA KOJI SU NAPUSTILI OBRAZOVANJE TOKOM ŠK. GODINE 2023/24. % u odnosu na ukupan broj upisanih učenika		BROJ UČENIKA KOJI U TEKUĆOJ ŠKOLSKOJ GODINI 2024/25. NISU U SISTEMU OBRAZOVANJA / % u odnosu na ukupan broj upisanih učenika	
Disciplinska mjera prepisa iz jedne škole u drugu	1	0.01%	0	0.00%
Isključen	669	3.74%	417	2.33%
Ispisan/a na zahtjev roditelja/staratelja	71	0.40%	49	0.27%
Premинуo/la	7	0.04%	7	0.04%
Prepis iz odjeljenja u drugo odjeljenje	2	0.01%	1	0.01%
Preselio/la u inostranstvo	10	0.06%	8	0.04%
Samovoljno se ispisao/la iz škole/vrtića	81	0.45%	60	0.34%
Stupio/la u bračnu zajednicu	2	0.01%	2	0.01%
Stupio/la u radni odnos	3	0.02%	3	0.02%
UKUPNO	846	4.73%	547	3.06%

Podaci pokazuju da broj učenika koji je napustio obrazovanje u školskoj 2023/24. godini iznosi 846. Za školsku 2022/23. godinu taj broj je iznosio 798 učenika ili 4,65%, dok je za školsku 2021/22. taj broj iznosio 536 ili 2,89 što nam ukazuje na trend rasta. Ukoliko posmatramo realne pokazatelje stope osipanja učenika, dolazimo do broja od 547 učenika ili 3,06 % što predstavlja broj učenika koji se nisu vratili u sistem obrazovanja. Kada ovaj broj uporedimo sa školskom godinom prije, kada je tih učenika bilo 456 ili 2,66%, evidentan je porast od gotovo 100 učenika koji nisu u sistemu obrazovanja nakon što su napustili školu.

Ukoliko detaljnije posmatramo razloge napuštanja srednje škole, najveći broj učenika je isključen iz sistema obrazovanja, njih 669 ili 3,74% od čega njih 417 ili 2,33% nije u sistemu obrazovanja (tu spadaju učenici kojima je prestalo svojstvo na osnovu neopravdanih izostanaka, kao i učenici koji su isključeni odlukom Nastavničkog vijeća). Samovoljno se iz škole ispisao 81 učenik ili 0,45%, odnosno njih 60 ili 0,34% koji se nisu vratili u sistem obrazovanja. Na zahtjev roditelja je ispisan 71 učenik ili 0,40% , odnosno njih 49 ili 0,27% se nije vratilo u sistem obrazovanja. Broj učenika koji su preminuli je 7 ili 0,04% u školskoj 2023/24. godini i taj broj je isti kao u prethodnoj školskoj godini. Broj učenika koji su se preselili u inostranstvo iznosi 10 ili 0,06% , odnosno 8 ili 0,04% koji više nisu u sistemu obrazovanja i taj broj je manji u odnosu na prethodnu školsku godinu. U padu je i broj učenika koji su napustili školu radi stupanja u bračnu zajednicu, njih 2 ili 0,01%, u školskoj 2022/23. godini bilo ih je 4, dok ih je u školskoj 2021/22. godini bilo čak 10. U radni odnos je stupilo 3 učenika ili 0,02% i oni se nisu vratili u sistem obrazovanja u tekućoj školskoj godini.

Tabela 2.

ŠKOLSKA GODINA 2022/23.		ŠKOLSKA GODINA 2023/24.	
BROJ UČENIKA KOJI SU NAPUSTILI OBRAZOVANJE TOKOM ŠK. GODINE 2022/23.	BROJ UČENIKA KOJI U TEKUĆOJ ŠKOLSKOJ GODINI 2023/24. NISU U SISTEMU OBRAZOVANJA	BROJ UČENIKA KOJI SU NAPUSTILI OBRAZOVANJE TOKOM ŠK. GODINE 2023/24.	BROJ UČENIKA KOJI U TEKUĆOJ ŠKOLSKOJ GODINI 2024/25. NISU U SISTEMU OBRAZOVANJA
% u odnosu na ukupan broj upisanih učenika	% u odnosu na ukupan broj upisanih učenika	% u odnosu na ukupan broj upisanih učenika	% u odnosu na ukupan broj upisanih učenika
4.65%	2.66%	4.73%	3.06%

Podaci iz tabele 2 pokazuju blagi porast broja učenika koji su napustili obrazovni sistem između školske 2022/23. i 2023/24. godine. U školskoj 2022/23. godini, procenat učenika koji su napustili školu iznosio je 4.65%, dok je u tekućoj školskoj godini 2.66% učenika ostalo van obrazovnog sistema. U školskoj 2023/24. godini, procenat učenika koji su napustili obrazovanje neznatno se povećao na 4.73%, dok je 3.06% učenika ostalo van obrazovnog sistema u školskoj 2024/25. godini. Ovi pokazatelji ukazuju na postojan problem osipanja učenika, sa blagim porastom onih koji se ne vraćaju u obrazovni sistem.

BROJ UČENIKA KOJI SU NAPUSTILI OBRAZOVANJE TOKOM ŠK. 2023/24. GODINE

Tabela 3.

Dječaci, djevojčice u odnosu na ukupan broj osipnika	Dječaci	Djevojčice
	651	195
%	77%	23%

Tabela 3.1 Broj učenika koji u tekućoj školskoj godini 2024/25. nisu u sistemu obrazovanja

Dječaci, djevojčice u odnosu na ukupan broj osipnika	Dječaci	Djevojčice
	405	142
%	74%	26%

Tabela 4.

Napustili u odnosu na ukupan broj upisanih u 3., tj. 4. stepen	Zanimanja 3. stepena	Obrazovni programi 4. stepena
	435	411
%	11.36%	2.92%

Tabela 4.1 Broj učenika koji u tekućoj školskoj godini 2024/25. nisu u sistemu obrazovanja

Napustili u odnosu na ukupan broj upisanih u 3., tj. 4. stepen	Zanimanja 3. stepena	Obrazovni programi 4. stepena
	296	251
%	7.73%	1.78%

Tabela 5.

Razred	1.	2.	3.	4.
Broj osipnika po razredu iz kojeg su napustili školu	279	243	237	87
%	5.16%	4.94%	5.41%	2.72%

Tabela 5.1 Broj učenika koji u tekućoj školskoj godini 2024/25. nisu u sistemu obrazovanja

Razred	1.	2.	3.	4.
Broj osipnika po razredu iz kojeg su napustili školu	170	128	162	87
%	3.15%	2.60%	3.70%	2.72%

Broj dječaka koji su napustili obrazovanje (tabela 3) je 3 puta veći u odnosu na djevojčice (651 dječaka ili 77% je napustilo obrazovanje i 195 ili 23% djevojčica). U ovoj kategoriji imamo gotovo duplo veći broj dječaka koji su napustili obrazovanje u odnosu na prethodne školske godine, školske 2022/23. bilo ih je 319, dok je trend broja djevojčica koje su napustile obrazovanje stabilan u odnosu na prethodne školske godine. Broj dječaka koji se nisu vratili u sistem obrazovanja u tekućoj školskoj godini iznosi 405 ili 74%, dok broj djevojčica u istoj kategoriji iznosi 142 ili 26% (tabela 3.1).

Kada govorimo o napuštanju obrazovnih profila III ili IV stepena (tabela 4) veći broj učenika –njih 435 ili 11,36% je napustilo zanimanje III stepena, a njih 411 ili 2,92 % obrazovne programe IV stepena. Imamo drastičan porast učenika koji napuštaju školu sa zanimanja III stepena 11,36% u odnosu na 6,82% za prethodnu školsku godinu. Od ukupnog broja učenika koji su napustili zanimanja III stepena-435, njih 296 se nije vratilo u sistem obrazovanja u tekućoj školskoj godini, a od ukupnog broja učenika koji su napustili zanimanja IV stepena-411, njih 211 se nije vratilo u sistem obrazovanja u tekućoj školskoj godini (tabela 4.1).

Najveći broj učenika napušta školu u I razredu (njih 279 ili 5,16%), a najmanje u IV razredu (njih 87 ili 2,72%), broj učenika koji napušta III razred je isto prilično visok, njih 237 ili 5,41%, dok je II razred napustilo 243 ili 4,94% učenika-tabela 5. Ukoliko ove podatke uporedimo sa školskom 2022/23. godinom imamo porast u broju učenika koji su napustili I, II i III razred dok za IV razred nemamo značajnijih oscilacija u odnosu na godinu prije. Broj učenika zanimanja III stepena koji se nisu vratili u sistem obrazovanja u tekućoj školskoj godini iznosi 296 ili 7,73% dok taj broj za IV stepen iznosi 251 ili 1,78%. Od ukupnog broja učenika koji su napustili I razred-279, njih 170 nije u sistemu obrazovanja u tekućoj školskoj godini, od 243 učenika koji su napustili II razred njih 128 se nije vratilo u sistem obrazovanja u tekućoj školskoj godini, od 237 učenika III razreda njih 162 se nije vratilo u sistem obrazovanja u tekućoj školskoj godini i od 87 učenika koji su napustili IV razred nijedan se nije vratio u sistem obrazovanja u tekućoj školskoj 2024/25. godini (tabela 5.1).

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Podaci ukazuju na rastući trend napuštanja srednje škole u posljednje tri godine, sa sve većim brojem učenika koji izlaze iz obrazovnog sistema. Posebno zabrinjavajuće je što se povećava i broj učenika koji se nakon napuštanja ne vraćaju u obrazovanje, što naglašava ozbiljnost ovog problema. U odnosu na procenat postavljen Evropskom strategijom (2020) koji iznosi 10%, procenat napuštanja srednjeg obrazovanja u našoj zemlji i dalje je nizak ali svakako rastući trend nagovještava da osipanje učenika zahtijeva našu veću pažnju, prevenciju i intervenciju.

Najveći razlog za napuštanje škole je isključenje učenika, pri čemu značajan dio tih učenika ostaje van sistema obrazovanja u narednim godinama. Pored toga, značajan broj učenika napušta školu na zahtjev roditelja ili odlučuje da se samovoljno ispiše, što dodatno doprinosi problemu.

Manji, ali i dalje prisutni razlozi napuštanja uključuju preseljenje u inostranstvo, stupanje u bračnu zajednicu ili ulazak u radni odnos, dok su smrtni slučajevi rijetki, ali konstantni. Primjećuje se pozitivan trend u smanjenju broja učenika koji napuštaju školu radi stupanja u brak, što je ohrabrujuće.

Broj dječaka koji napuštaju obrazovanje je značajno veći u odnosu na djevojčice, sa gotovo tri puta više dječaka koji izlaze iz sistema. Ovaj broj je drastično porastao u odnosu na prethodne godine, dok je situacija sa djevojčicama stabilna. Takođe, veći broj dječaka se ne vraća u obrazovni sistem nakon napuštanja škole, što ukazuje na ozbiljan problem u njihovom povratku u obrazovanje. Kada je riječ o obrazovnim profilima, učenici u trogodišnjim programima (III stepen) napuštaju školu u većem broju nego oni iz četvorogodišnjih programa (IV stepen), a ovaj trend je u značajnom porastu u odnosu na prethodne godine. Takođe, veliki broj učenika iz oba stepena se ne vraća u sistem obrazovanja nakon napuštanja. Najviše učenika napušta školu u prvom razredu, dok je najmanje onih koji napuštaju u četvrtom razredu, pri čemu većina učenika koji napuste školu, posebno u nižim razredima, ne nastavlja obrazovanje. Ovaj trend osipanja učenika iz sistema postaje izraženiji u prvom, drugom i trećem razredu, dok četvrti razred bilježi stabilan nivo napuštanja bez većih promjena. Ovo ukazuje na potrebu za fokusiranim mjerama podrške u ranim fazama srednjoškolskog obrazovanja kako bi se smanjila stopa osipanja.

Meis nam je omogućio da precizno pratimo situaciju u smislu broja učenika koji su u riziku od ranog napuštanja školovanja (broj izostanaka i nedovoljnih

ocjena), te da djelujemo preventivno i spriječimo određeni broj učenika da napuste školovanje. Na taj način škola uspješno može da targetira učenike koji su potencijalni „osipnici“ i blagovremeno preduzme mjere na način da sprovede individualno savjetovanje učenika i roditelja i sačini plan smanjivanja broja učenika koji napuštaju srednje stručno obrazovanje. Na osnovu identifikovanih problema u vezi sa osipanjem učenika iz srednjih škola, predlažu se sljedeće preporuke za smanjenje ovog negativnog trenda:

- Razvijanje programa prevencije: Implementirati sveobuhvatne programe prevencije osipanja, koji uključuju identifikaciju i podršku rizičnim grupama učenika, posebno dječacima. Ovi programi mogu obuhvatiti radionice, mentorstvo i podršku u učenju.
- Povećanje saradnje sa roditeljima: Organizovati redovne sastanke i radionice za roditelje kako bi se podigla svijest o važnosti obrazovanja. Uključivanje roditelja u obrazovni proces može smanjiti broj učenika koji se ispisuju na njihov zahtjev.
- Fokus na individualne potrebe učenika: Razviti sistem individualizovane podrške učenicima, kako bi se adresirali njihovi specifični problemi i izazovi. Ovo može uključivati akademsku pomoć, psihološku podršku i savjetovanje.
- Unapređenje obrazovnih programa: Unaprijediti nastavni plan i program, posebno za trogodišnje obrazovne programe, kako bi se povećala privlačnost i relevantnost obrazovanja za učenike. Uključivanje praktičnih i savremenih sadržaja može povećati motivaciju učenika.
- Podrška u prelaznim fazama: Implementirati programe podrške za učenike prilikom prelaska iz osnovne škole u srednju školu, kao i između razreda, kako bi se smanjio stres i nesigurnost vezana za prilagođavanje novom okruženju.
- Povećanje dostupnosti i pristupa školama: Osigurati da su škole lako dostupne, posebno u ruralnim područjima, i razmotriti mogućnosti za prevoz učenika koji žive daleko od škola.
- Smanjenje stresa i pritiska na učenike: Raditi na smanjenju pritiska u vezi sa ocjenjivanjem i ispitima, kroz implementaciju alternativnih metoda ocjenjivanja i pružanje emocionalne podrške učenicima.
- Promocija obrazovanja kao vrijednosti: Kreirati kampanje koje će promovisati važnost obrazovanja u društvu, kako bi se podigla svijest o njegovoj vrijednosti i motivisali učenici da ostanu u obrazovnom sistemu.
- Monitoring i evaluacija: Uspostaviti sistem praćenja i evaluacije programa podrške i intervencija kako bi se redovno analizirali efekti i prilagodile strategije na osnovu prikupljenih podataka.

Preporuka je da se konituro radi na unapređenju kvaliteta obrazovanja-kvaliteta nastave, kvaliteta programa, da se učenicima savremena znanja nude na savremen način, različite vannastavne i slobodne aktivnosti, da se pred njih postavljaju jasni ciljevi i zahtjevi koji će im biti prilika i motivacija da napreduju na ličnom i profesionalnom planu. Potrebno je unaprijediti i sistem i program karijerne orijentacije u osnovnim školama kako bi se učenici na vrijeme opredjeljivali za zanimanja i programe za koje imaju afinitete i sposobnosti i u kojima će biti uspješni. Rad savjetodavnih, odnosno stručnih službi u školama na ovom polju je također potrebno unaprijediti, bolje se povezati sa poslodavcima u cilju boljeg zapošljavanja kao mjera podsticaja i motivacije učenicima da ostanu u sistemu obrazovanja. Srednje stručno obrazovanje je sistem koji funkcioniše u kontekstu drugih društvenih sistema, tako da i problem osipanja učenika zahtijeva jedan multidisciplinarni i širi pristup.

Podatke obradila:

Džana Baković, samostalna savjetnica I za istraživanje, praćenje i analizu
Odjeljenje za kvalitet i kontinuirani profesionalni razvoj